

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Historia Ioannis Cochläei De Actis Et Scriptis Martini Lvtheri Saxonis

Cochlaeus, Johannes

Parisiis, 1565

Acta & scripta Lutheri, Anno Domini. M. D. XXIX.

urn:nbn:de:hbz:466:1-29789

Cuius sane laboris gemina mihi ad te R.P. cau-
sa fuit. Vna, vt scias, quanta sit eius in lingua pa-
tria improbitas: Altera, vt adhuc semel scribas,
non sane ad eum, sed ad Procere Imperij, ad
nobilitatem Germaniæ, vt vel sero perpendant,
quonam tendant omnes nouarum sectarum
conatus &c.

*Acta & scripta Luthe-
ri, Anno Domini.
M.D. XXIX.*

Vm autem è Nurenberga perue-
nisset Dresdam exemplar episto-
læ Lutheri ad Lincum scriptæ,
cuius tenor recitatus est supra:
Dux illustriss. Saxonie Georgi^o,
misit ad Lutherum illius copiam, sciscitans per
litteras ab eo, an fateretur, eam epistolam à se
scriptam ac datam. At Lutherus proterue respõ-
dens & ambigue, petiit, vt Dux cū talibus sche-
dis & literarum exemplis patientiam ipsius nõ
tentet. Dux vbi ex responso Lutheri certior fie-
ri non posset (Quandoquidem neque negabat,
neque agnoscebat eam epistolam Lutherus) mi-
sit quendam è Secretariis suis Nurenbergam
ad Senatum: petens de epistola illa interrogari
Venceslaum Lincū, an re vera ad ipsum à Lu-
thero data fuerit. Ille autem interrogatus, Se-

*Epistola Lut.
è Nurenberga
Dresdam per
uenit.*

*Calumnia
Lut. in Ducē
Georgium de
fœdere.*

natui aperte confessus est, Lutheri esse epistolā. A se tamē quibusdam amicis communicatam fuisse, simplici animo & citra dolum malum, nō studio insimulandi aut offendendi, nec Ducem Georgium, nec quemuis alium. Quod autem exscripta latiusq; propagata fuerit, id factū esse incio se & inuito. Vidit ibi Secretarius per quēdam amicum ipsas literas Originales, quarum exemplum recepit: Quod Dresdam allatum, cum priore concordabat. Cum igitur iam certus esset Dux, eam epistolam à Luthero scriptā fuisse, & ab illo publicam quoq; nimisq; odiosam & suspicacem, immò plane assertiuā mentionem de fœdere Principum (quod seditiosum proditoriūque vocabat) in eo factam sciret libello, quem is contra Episcopum Misnēsem, de vtraque specie ædiderat: Purgauit & excusauit se bonus Princeps denuo per publicas literas de conficto illo fœdere, quod D. Otto Pak Hassiæ Lantgrauio primum suggererat. Idque fecit Dux multo exactius pluribusque rationibus, quàm fecerat prius ad Lantgrauium, tum propter iniquas suspiciones, quas pariebant scripta Lutheri: tum propter D. Pak, qui iam dudum crimine falsi multipliciter conuictus in Cassel fuerat. Operæ precium itaq; fuerit, quædam Principis verba, è Teuthonico in Latinum translata, hic recitare. Nos (inquit) certi de hoc sumus (Deo sit gloria) hoc omne, de quo in simulati sumus, manifestissimum mendacium esse, & neque Lutherum, neque quenquam se-

Purgatio Ducis de illo fœdere.

cta-

starorum eius, nullum vel leuissimū argumen-
tum proferre posse, è quo probabiliter conici,
æstimari aut probari possit, nos his de rebus,
quas confictum hoc fœdus continet, vnquam
deliberasse, agitasse, aut omnino etiam cogitaf-
se. Nihilominus homo iste Euangelicus, tam
audax impudensque est, vt non dubitet tā splen-
didum mendacium, non solum ac si id auditum
haberet: sed præterquam quod omnes, quos
hoc commentum insimulauit, vna voce negā-
do sese purgarunt: tamen pro comperta etiam
veritate prædicare, ac in vulgus spargere, &
nominatim de nobis in hæc verba scribere.
Ducis Georgij frigidissimam excusationem
fere pro confessione interpretor. Quam
frigida fuerit excusatio nostra, ipsa verba in-
dicant. Nec adhuc videmus, qua vehementiore
ardentiorene pernegatione, talem accusatio-
nem reuellere debuissimus, Quod si tam frigi-
da, & consimilis confessioni fuisset, quam ar-
guit Lutherus, nunquam certe nomen Indicis
expressisset. Quapropter illa adhuc plus feruo-
ris habet, quàm Lutheri, Pak, & omnium alio-
rum accusatio &c.

Attulit deinde præter alias de falso & ficto
fœdere rationes, etiam ex ipso stylo & verborū
tenore Octo probationes, quibus ostendit au-
torem figmenti errasse, tum in titulis Principū,
tum in quibusdam aliis rebus. Quod autem Lu-
therus scripserat, se scientem scire, quod fœdus
illud non fuerit omnino nihil aut Chimera.

*Certe ratio-
nes, que pro-
bant fœdus
esse falsum &
confictum.*

Princeps pulchre in eum retorfit: Nempe, quod ideo sciens sciat, quia ipse forsitan aliqua ex parte parauerit, aut consilium dederit, ad parandum tale commentum. A qua sane suspitione non vult eum liberum esse, nisi certa suae scientiae probabiles afferat rationes. Scripsit igitur & Patrueli suo, Duci Ioanni, Principi Electori Saxoniae, sub cuius umbra & protectione Lutherus degebat, ut is saltem ex eo perquireret, unde sciret, fcedus illud non esse fictum. Sed neque per eam viam quicquam exquirere potuit. Caeterum Lutherus, velut crabro irritatus, addidit Teuthonice libellum, cui titulum fecit. De priuatis & furto surreptis literis. In quo sane usque adeo scurriliter ac petulanter in honestissimum Principem debacchatus est, ut etiam Lutheranis non paucis displiceret tam indecora scurrilitas. Itaque Ioannes Cochlaeus, indignitate eius rei motus, in Lutherum Teuthonice scripsit libellum. In quo praeter mendacia, multos etiam lapsus Lutheri, tum in Psalmi expositione, tum circa linguam Hebraicam (quam olim Roma ex Heliae Iudaei informatione degustauerat medicum) indicauit: inscribens eum Generosis ac Illustribus Principibus ac Dominis, Ioanni & Friderico, filiis Ducis Georgij. In cuius praefatione sic ait inter caetera. Et sane merito graue molestumque auditu est, hunc extreme malitiosum, & iam pridem condemnatum deploratumque & infamem Apostatam, sub potentissima laudatissimaque domo Saxoniae tantum aude-

*Liber Lut. de
priuatis Epi-
stolis contra
Ducem Geor-
gium.
Apologia
Cochlei pro
Duce Geor-
gij.*

ut quenquam bonum virum in ditione Saxonica degentem. Taceo tam inculpatum, ac omnibus modis laudatum Principem, tot mendaciis, scommatibus, conuitiis, & omnis generis iniuriis, palam coram toto mundo impetere atque exagitare sustineat, & obiter aspergere se ditiosa mendacia atq; maledicta, etiam de multis aliis Principibus, atq; adeo de negociis publicorum Imperij Conuentuum. Scribens videlicet, Vuormaciense Edictum (quo pro obstinato hæretico damnatus est) sine optimorum & summorum quorumque Imperij Ordinum consensu, promulgatum fuisse: Cum tamen Casarea Maiestas in eo ipso Edicto, palam testetur, id de sua & omnium sacri Imperij Electorum Principum, reliquorumque Ordinum tunc congregatorum, sententia & consilio factum esse. Et id quidem in eodem Edicto testetur ter, sique ter à Luthero mendacij arguatur. Cum igitur nemo nesciat, quam impudenter hic Monachus omnis generis mendacia, & simul multas vanissimas nugas, petulantissimaque scommata in scriptis suis congerere, inque iis nullius plane hominis rationem habere soleat, non aliter ac exercitatissimus aliquis scurra, aut ira incensa lana: Non est quod Celsitudines vestre illius contumeliis magnopere commoueatur. Quemadmodum nec Pater noster commouetur. Qui dicere solet, se non magis commoueri, si Lutherus sibi conuitium faciat, atq; olim commoueri solitus sit, cum sibi Morio suus, cui Pastori

*Contemnēda
Lutheri con-
uitia.*

*Septiceps
Lutherus.*

nomen erat, conuictum fecisset &c. Adidit sub idem tēpus idē Cochleus Latine haud ita breuē librū, qui inscriptus est, Septiceps Lutherus. Quē ob duas potissimum causas ex diuersis Lutheri opusculis, tum Latinis tū Teuthonicis, in vnū collegit. Nempe & propter Concionatores Catholicos, vt ij quouis proposito Themate, Lutheranos facile per propria scripta Lutheri, absque longæ disquisitionis labore ac tadio, reprobare atq; confundere possint. Et propter externas Nationes, vt viri Docti, linguam Germanicam non callentes, in futuro Concilio haberent breue compendium, ex quo intelligerent, qualia Teuthonice scripserit Lutherus, atq; eo facilius eum velut seruum nequam, de ore proprio iudicaret. In præfatione autem eius libri vbi admonuisset lectorem, quomodo eum librum eum fructu aliquo legeret, ita subiunxit. Cogita, quæso lector, quàm periculosum sit, illi firmiter adhærere, & ab illius parte stare, qui tã instabilis vbiq; est in seipso: Aut ei plus quàm toti Ecclesiæ credere, qui toties contradicit, & non credit sibi ipsi, ac sese proprio iudicio condemnat, & mendacem reddit. Ipse quidem Sacramentariis Suermeris, nunc aduersariis, paulo ante dilectissimis fratellis, filiolisq; & aureis amiculis suis, triumphabundus obiicit, Ibi mera esse & mendacia & dæmonia, vbi tanta reperitur eorum de re vna diuersitas, vtpote circa Eucharistiæ Sacramentum. Quanto, obsecro, iustius nos id ipsum obiicimus ei: Qui cū sit in

*Instabilis Lu-
thero adhærē-
dum non est.*

Substantia indiuiduū vnum, seipsum in septem
 capita cōtrariis assertionibus diuisa? Multa qui
 de peperit olim monstra Africa, sed mirabi-
 liora nunc parit mōstra Germania. Quid enim
 monstrosius, quàm in vno cucullo residere tot
 capita, inter sese tam cōtraria atque dissimilia?
 Quid ad hæc Ianus Bifrons? Quid Geryō Tri-
 ceps? Quid Cerberus Trifaux? fabulæ sunt Poë-
 tarū & iocosa figmenta. At Septiceps cucullus,
 immò cucullatus Draco iste noster, nimiū vere
 ac serio septem capitibus Germaniam confun-
 dit, ac pessimis venenis lethaliter afflat atq; cor-
 rumpit. Quis antea vidit, quæ so, tale vsquā por-
 tentum? Mirum quidem est, & supra omnē sen-
 sum atque intellectum sublime ac venerabile,
 Maiestatéque plenum mysterium, quod in vna
 Deitate sunt tres, & hi tres vnum sunt: Vnū in
 substantia, tres in personis. At in vno vnus Lu-
 theli cucullo sunt Septem, & hi septē non mo-
 do vnum sunt in substantia, sed & vnus in per-
 sona. Mira profecto Theologia, non modo Iu-
 daeis & Gentibus, sed & Christianis prius inau-
 dita. In veteri Christianismo multitudinis cre-
 dentium, erat cor vnum & anima vna: In nouo
 autem Euangelio Lutheri, disseccatur cor & ca-
 ro vna in corda & capita multa: Vt nō solum di-
 uersi diuersa sentiant, sed & vnus arroget sibi
 sensus & capita multa. Nos quidem breuiter se-
 ptem eliciimus, qui innite ac graui cum tædio
 nauseâque Lutheri libros legimus. At si quis
 plura in eis desideret siue monstra siue capi-

*Mirabile mō
 strū Septiceps
 Monachus.*

*Conuentus
Imperialis
Spiræ habitus*

ta, modo excutiat ac perlustretur paulo diligē-
tius, inueniet procul dubio multa & plura &
mirabilia: & ea quidem vsque adeo absurda,
impia, blasphema, vt homo pius ac timoratus,
neque lingua eloqui, neque mente cogitare at-
que reuoluere sustineat. Fuit eo anno rursus
Spiræ celebratus Conuentus Principum, alio-
rumque Ordinum ac Statuum Sacri Rom. Im-
perij, ex eisdem sane causis, ex quibus ante Triē-
nium ibidem celebratus fuerat: nisi quod ma-
ior necessitas maiorque pericula imminere vi-
debantur. Nam & Turcarum Tyrannus poten-
tior iam erat, subacta Vngaria, captaque Buda,
quàm antea, & maiori cum exercitu in Germa-
niam tendere dicebatur: & in religione Chri-
stiana in dies magis ac magis gliscebatur dissen-
sio, dum sectæ ita inualescerent, vt non solum
Catholicis, sed & sibi ipsis inter sese formidabi-
les essent. Zuingliana enim factio, & apud Hel-
uetios, & apud plerasque vrbes Imperiales, Ar-
gentinam, Constantiam, Vlmam, Augustā &c.
Lutheranorum sectæ iam præualebat, & Ana-
baptistæ occultis per diuersa loca conspiratio-
nibus, non minus vtrique sectæ, quàm ipsis Ca-
tholicis de violenta eruptione ac terribili seui-
tia suspecti erant. At tantum effectum est in
eo Conuentu, quantum in priori. Rex Ferdinā-
dus, qui & de occupata Vngaria dolebat, & de
amittendis prouinciis auitis, Austria, Styria,
Carinthia &c. anxie timebat: nulla potuit à se-
ctis auxilia impetrare, nisi pacifice ac secure a-
gere

gere in opinionibus suis eas petmitteret. Necessitate igitur cogente, consensit in publicum decretum, quo vnicuique, quantum ad fidem & religionem attineret, liceret sic agere ac statueret, ut de factis suis sciret & Deo & Cæsari rationem reddere, atque ita discessum est (soluto Conuentu). Philippus Melancton, quem Illustriss. Princeps Elector, Dux Saxonie Ioannes, secum Spiram adduxerat: duas scripsit Spirae epistolas, quas euulgauit. Vnam ad Regem Ferdinandum, cui titulum fecit. Præfatio in Daniælem: fuit tamen præfatio sine libro. Captata autem beneuolentia à laude tum ipsius Regis, tum aui eius Maximiliani Imperatoris, cœpit suum commendare Lutherum, atque in odium trahere scriptores Catholicos. Magno in odio (inquit) multorum sunt hoc tempore nonnulli, qui sacras literas pure tractant. Aduersus hos cum Sycophantem quidam vbiq; Principes concitent, nullum hoc tempore grauius est crimine, quam genuinam religionis doctrinam amplecti &c. Alteram ad Ioannem Oecolampadium, qui simul cum Zuinglio multis libris etiam aduersus Lutherum contendebat. A qua sane contentione eum, ut veterem amicum, dehortabatur. Rogo te (inquit) ut consideres, quantam rem, quamque periculosam susceperis. Verum illud est, nimium altercando amitti veritatem; atque hæc multo magis periclitatur in his tam violentis concertationibus. Video causam vestram præiudici ingeniorum niti, & vos habere

Aa

*Epistola Duæ
Phil. Melan.*

*Tumultus
bellicus apud
Heluetios pro
pter discordiã
in religione.*

*Articuli
paci.*

stidia Theatri, non tantum manifesta, sed oc-
cultata etiã, quã haud scio, an efficacius vobis suf-
fragentur, quã manifesta &c. Erat autem apud
Heluetios tam feruida atroxque contentio, de
fide ac religione, per Zuinglium & Occolãpa-
dium præcipue excitata, vt à verbis ad arma per-
uentum sit. Tigurini enim seu Turegenses atque
Bernenses, qui Zuinglianã sectã maxime adhi-
cti erant, assumptis in auxilium Basiliensibus,
aliisque non paucis populis Heluetiorũ, arma-
ti processerunt in campum, aduersus quinque
Cantones Catholicos, Lucernenses, Suitenses,
Subsylvanos, Vrienses & Zugeses. Et magna
vtique strages edita fuisset, nisi alij Cantones, nẽ-
pe Glareani, Solathernij, Friburgenses, Schaf-
husenses, & Appecellenses, pro ineunda cõcor-
dia vices suas interposuissent. Maiores erant vi-
res Tigurinorum & Bernensium, proinde ma-
gis ferociebant, atque ad pugnandum anhela-
bant. Verum mediatores persuaserunt vtrique
parti certas condiciones pacis, vt de cetero ne-
mo ex vtraque parte propter religionem infe-
staretur. Articuli pacis & concordie fuere per-
multi, Catholicis minus æqui quã Zuing-
lianis. Iussi sunt enim Catholici mox, antequã
ẽ campo abirent, tradere in manus Sequestro-
rum literas sigillatas fœderis, quod cum Rege
Ferdinando inierant: vt ruptis sigillis scissisque
membranis, fœdus illud prorsus emortuum ac
irritum esset. Decretum est item, vt à Regibus
& Principibus nulla deinceps munera aut sti-
pen-

pendia vlli reciperent Heluetij, Vtque Bernē-
 sibus Tigurinisque & eorum complicibus, pa-
 cta sua inter sese inita, firma permanerent. Ne-
 que ad restituendum quispiam teneretur, neque
 in ius vocaretur, qui Imagines aut altaria de-
 molitus fuisset, aut sacras vestes, aliāque Eccle-
 siarum ornamenta rapuisset &c. Illustris Prin-
 ceptus, Dominus Philippus, Hassiē Lantgravius,
 egre, ferens inimicam illam inter Lutherum
 Zuingliūque & Oecolampadum contentio-
 nem & discordiam, conuocauit eos in urbem
 suam Marpurgū, vt ibi amica disceptatione
 finiretur contentio. Conuenerunt quidem illi,
 & multi complices eorum: Atq; vt aliquid effe-
 cisse viderentur, conscripserunt ac adiderunt
 aliquot articulos, in quibus cōtra Catholicam
 Ecclesiam sentiebant inter sese, velut He-
 rodes & Pilatus contra Christum. Verum in
 Principali articulo, de Venerabili Sacramen-
 to Eucharistiæ, de quō præcipue contende-
 rant semper, hæsit ac permansit inter eos di-
 scordia. Zuingliani circumferebant CCC. argu-
 menta, quæ dicebant à Zuinglio fuisse obiecta
 Luthero. Re igitur infecta discessum est.

Socius autem & amicus Lutheri, Ioannes
 Agricola Illebiensis, Poëticus Theologus &
 sacerdos, non vnctus (vt ipsemet gloria-
 tur) nec consecratus: vt in Catholicos ma-
 ius constaret Germanicæ plebis odium, ad-
 didit quædam Acta Concilij Constantien-
 sis super Ioanne Hus Bohemo, qui vt hæreticus

Aa ij

*Disputatio
 Marpurgens-
 sis in Has-
 sia.*

*Historia
 Ioan. Hus
 Teuthonice
 aedita.*

ibi damnatus atque combustus fuit. Affirma-
bat eam historiam (vt vocat) fuisse conscriptam
Latine à nescio. quo autore, qui præfatis omnia
viderit, audieritque & expertus sit. Et ad imita-
tionem sancti Ioannis Apostoli & Euangelistæ
subdit. Et scimus, quia verum est testimonium
eius. Sic autem præfatur. Adeptus sum (in-
quit) librum Latine scriptum, quomodo pro-
bus ille amicus Dei, Ioannes Hus, Constantiæ
propter doctrinam Euangelij, à Synagoga Chri-
stij, combustus est. Repertus est autem in
liber in Bibliotheca cuiusdam Doctoris Medi-
cinæ, Pauli Rockenbach Citicensis, ac per bo-
num amicum meum, Nicolaum Krompach,
Teuthonice interpretatus. In quo sane repe-
ries, quomodo Ioannes Hus, absque omni opo-
& consolatione humana, solus contra maxi-
mas duas potestates super terram, nempe Ca-
sarem & Papam, contra sacros Ecclesiasticos
Doctores, stetit ac vicit. Hæc ille Agricola. Vo-
runtamen ea historia Lutheranis parum con-
ducit. Nam eos articulos, quos ipsi maxime af-
firmant, Ioannes Hus, & in Ecclesia Constian-
tensi ante degradationem sui, & foris in cam-
po circa supplicij sui locum, publice corâ om-
nibus negasse refertur in historia illa. Non est
igitur, quod de ea historia glorientur Luthera-
ni. Sub idem tempus, cum immineret Ger-
manicæ Turcarum Tyrannus, librum Teuthoni-
cum ædidi Lutherus, cui titulum in scripsit. De
bello contra Turcas. In quo sane ita suadet bel-
landum

*Præfatio A-
gricolæ Isle-
bientis.*

*Liber Lut. de
bello contra
Turcas.*

landum esse contra Turcas, vt magis abstergere
 ab eo bello Christianos videatur, quam ad il-
 lud incitare. Etenim multis ibi verbis ac foliis
 queritur, inique damnatum fuisse à Papa Leone
 X. illum articulum suū. Præliari aduersus Tur-
 cas, est repugnare Deo, visitanti iniquitates no-
 stras per illos. Inter multa sane alia sic ait. Inter
 rogetur rerum experientia, quam prosperum
 nobis hactenus fuerit, bellum cum Turcis ge-
 nere, quando tanquàm Christiani & sub nomi-
 ne Christi pugnaumus, donec tandem Rho-
 don totamque pene Vngariam, ad hæc multam
 Germaniæ partem amisimus. Atque vt sentire
 ac palpare possimus, Deum non esse nobiscum
 ad bellandum contra Turcas: nunquàm adhuc
 dedit Principibus nostris tatum animi aut spi-
 ritus in mētem, vt vel semel potuerint serio de
 Turcico tractare bello, quamuis plarique aut
 pene omnes Conuentus Imperiales, eam ob
 causam fuerint indicti ac celebrati. Nasquàm
 enim vult res disponi aut concludi, vt appareat
 Deum irridere Conuentus eiusmodi, ac sine-
 re, vt Diabolus eos impediatur ac gubernet, do-
 nec Turca opportuno tempore adrepat, Ger-
 maniamque absque labore ac resistentia disper-
 dat. Quare fit hoc? Propterea nimirum, vt meus
 articulus, quem Leo Papa damnauit, indemna-
 tus efficaxque permaneat &c.

Multis præterea propositionibus incesit &
 criminatur atque calumniatur ibi, Papam, Im-
 peratorem, Reges, Principes, Episcopos, maxi-
 mos Principes.

Aa iij

*Collatio Pa-
pa ad Turcā.*

*Hæc scanda-
losa & nesa-
ria dicta.*

me vero Curiam Romanā. E quibus CXXXVI
extraxit Ioannes Cochläus, sed nimis longum
foret omnes recensere: satis ergo fuerit, exem-
pli causa, unam aut alteram referre. Cæsar (ini-
quit) non est Caput Christianitatis, neque De-
fensor Euangelii aut fidei. Oportet sane Eccle-
siam fidemque aliam habere defensorem, quā
Cæsar & Reges sunt. Isti enim sunt ferme pes-
simi hostes Christianitatis & fidei, sicut N. S. S. S.
secundus ait, & Ecclesia omni ex parte queri-
tur. Item, si dixeris, Tam malus est Papa quam
Turca, quemadmodum tu ipse eum vocas An-
tichristum cum Ecclesiasticis & adhaerentibus
suis. Et è conuerso, tam bonus est Turca quam
Papa. Confiteretur enim Quatuor Euangelia
Moylénque & Prophetas. Si ergo contra Tur-
cam bellandum sit, & contra Papam quoque bel-
landum erit, Respondeo, Negare non possum,
Turcam tenere Quatuor Euangelia, tanquam
diuina & recta, sicuti & Prophetas tenet. Multū
præterea iactitat & Christum & matrem eius:
Veruntamē credit suum Mahumetum esse su-
pra Christum Sed Deus & Turcam & Papā si-
mili percutit cæcitate, ut fiat eis, quod Paulus
Ro. i. dicit de peccatis contra naturam. Tā cæci
enim ac furiosi sunt ambo: Papatus & Turca, ut
ambo committant peccata muta absq; pudore,
velut rem honestam atq; laudabilem. Hæc & id
genus multa, exprobrat tibi Luther^o inuidiosissi-
me per improbissimas calumnias omni Statu
superiorum, Quapropter ædidi in eum Ioan-
nes

nes Cochlaeus Dialogum quendam. In quo Lutherum Bicipitem facit, eò quod de bello Turcico per multas propositiones sibiipsis contrarias, in diuersis ædidit libris. Colloquantur autem ibi tres personæ, Orator Regis Ferdinandi, Lutherus & Palinodus per L. Capitula. In quorum Vndecimo sic habent. ORA. Lutherus tuus ait, Nos hæcenus nihil habuisse prosperum aduersus Turcam. Quo sane verbo auertere & abstergere cupit animos nostros, ne Turcis resistamus. Ait enim, Qui habet aures audiendi audiat, & à bello Turcico abstineat, donec nomen Papæ sub cælo valet. Quid autem hoc aliud est, quàm Patriam Turcis prodere, ac sua dete nobis, vt aduenienti aperiamus portas, dedamûsque nos ultro? P A L. Ad hoc præcipue mouit eum (vti mihi dixit) quod sub Christiana no proponebatur nomine bellum cõtra Turcam, Tanquam populus noster vocari deberet exercitus Christianorum, contra Turcas ceu contra hostes Christi. Quod est directe contra doctrinam noménque Christi. Contra doctrinam quidem, quæ dicit, Christianos non debere malo resistere, non bellare nõ contendere, non vindicare, nec litigare. Contra nomen vero ius est, Quod in eiusmodi exercitu vix quinque forsitan Christiani sunt, ac deteriores forte coram Deo homines, quàm Turcæ sunt: Et tamen omnes volût ferre nomé Christi. Quod sane omnium maximum est peccatû, quale Turcarû nemo facit. OR A. Siccine

Aa iij

Dialogus Cochlaei de bello Turcico.
In assertione art. 34.

In lib. de bello cõtra Turcas.

*In lib. de Visti-
tatione Saxo-
nica.*

Rom. 13.

*Gravis obsi-
dio & oppu-
gnatio Viennae
per Turcas.*

recantas Palinode? At longe satius esset, aper-
te dicere quod sentis, quam talibus fucis &
ambagibus irretire populum. Certe tu ipse
eiusmodi sermonem supra indicasti seditio-
sum atque intolerabilem: Atque ex Paulo pro-
basti, Magistratus nostros gladio belloque de-
bere Turcas arcere, vimque à subditis propu-
lare. Neque Christus prohibuit vsquam, immu-
nitatem Tyrannidémque Turcicam repellere.
Turcas vero esse hostes Christi, tu quoque con-
fessus es supra ex ipsorum Alcorano. Et in fi-
cto ipso id tam evidens est, ut in sanissimum si-
mul & vanissimum sit negare. Cæterum annus
iste maxime insignis memorabilisque fuit, &
Turcico bello in Austria, obsidionéque Vien-
nensi, & Cæsaris nostri CAROLI V. Augu-
sti profectioe prima in Italiam, eiusque co-
ronatione à Ro. Pontifice Clemente VI I. Bo-
noniæ facta. Etenim Turcarum Tyrannus, So-
limanus, vastata Vngaria, Viennam, Austria Ca-
put, venit Die XXI. Septembris: habens in ex-
ercitu suo CCCC. Millia militum, circumdans
urbem XVI. castris per circuitum, quæ ad Tria
aut Quatuor Miliaria extendebantur: occupas
præterea & pontem Danubij & suburbia. Cui-
bus & præsidio militum nihil relinquebat præ-
ter urbem. Iussi fuerant urbem excedere Mulie-
res, pueri, sacerdotes, Monachi & omnis im-
bellis turba, quæ magna ex parte in manus ho-
stium incidit, apud quos summa crudelitas, nul-
la erat misericordia. Infantes disseuerunt me-
dicos:

ditos: Mulieres ac senes, quos in seruitutē abdu-
cere nolebant, perfoderunt palis, transfixerunt
veribus, disciderunt gladiis. Fecerunt præterea
longissimas excursiones ad X. aut XII. Miliaria
Germanica, omnia vastantes, nulli parcentes
ordini, sexui aut ætati. Rex Ferdinandus fortis-
simo munierat urbem præsidio. In quo sane le-
tissimi erant milites, quorum supremus Capi-
taneus erat Illustrissimus Dux Bauariæ, Rheni-
que Palatinus, PHILIPPVS. Inuexerat præ-
terea tormēta bellica maxima & optima quæ-
que, quorum præcia vix duo regna (vbi nonnulli
dicunt) æquare possent. Hostes qui Bombardas
magnas non aduexerant (quia urbem subito oc-
cupare intendebant præueniendo imparatos)
maxima vbi præsidioque pericula intentabāt
cuniculis antrisq; subterraneis, quibus urbem
velut pensile faciebant, & imposito puluere tor-
mentario, eoque incenso, terribilissimis frago-
ribus rupturisq; muros demoliebātur. Urbe ma-
gna ex parte muris nudata, fecerūt creberrimas
oppugnationes, sed inuictū præsidij robur sem-
per cum damno eos repulit: adeo, vt Turcæ tã-
dem, quamuis saltibus gladiisque à suo Tyrano
ad oppugnandum adigerentur, statim tamē
retrocesserint. Interea Rex Ferdinandus,
qui in oppido Lintz, velut in specula, ad Danu-
bium morabatur, magna vndique conciebat au-
xilia, vt obsessis opem ferret, quorū magna pars
in prociectu iam erat. Quod vbi animaduertit
Turca, soluit obsidionē incensis castris suis die

Falsus & gloriosus transitus Caesaris nostri in Italiam ex Hispaniis.

XVI. Octobris, & inglorius Constantinopolim reuersus est, magnis acceptis in terris & aquis per inedia & frigora incommodis, non solum in rebus & machinis, sed etiam in hominibus Camelisque & equis. At Piissimus Caesar noster CAROLVS longe optatius, foelicius, gloriosiusque in Italiam ex Hispaniis nauigauit. Non exegit à subditis violenter pecunias, uti Turca à suis per omnes prouincias exegerat: sed tanta erat Hispanorum erga eum dilectio, ut offerrent vltro longe plures, & milites & pecunias, quam alius vni minisque extorqueri potuisset. Etenim viri Mille Quingenti, sua sponte obtulerunt suae Maiestati singuli Milenos Ducatos aureos in Quatuor annos, absque omni interesse (ut vocant) aut lucro. Multi ex Principibus obtulerunt: Vnus C. equites, CCC. pedites: Alius plures, alius pauciores, quos die & anno suis impensis & stipendiis Caesari militare ac seruire iusserunt. Priusquam vero ex Hispaniis Caesar abiret, Rex Francie per mulieres, per matrem scilicet suam, & per amitam Caesaris, pacem & concordiam ab eo impetrauit, relicta tota Italia, numeratisque pro filiorum liberatione, qui vice sua obsides & captiuitenebantur in Hispaniis, Vices Centenis Millibus aureorum. Vbi vero in Italiam Caesar peruenit, totam aduentu suo pacatam reddidit, excepta vna vrbe Florétia, quae reiecto Caesaris arbitrio, nolebat ad instantiam Papae, in clytam familiam de Medicis in urbem recipere, quam violenter expu-

expulerat. Propter eam igitur contumaciã Cæsariani Milites urbem illam obsederunt, & post grauissima incommoda ad deditiõnem cõpulerunt. Recepto autem in gratiam Francisco Sfortia, Duce Mediolani, per intercessionem Ro. Pontificis, eoque in Ducatum illum restitutum: geminam à summo Pontifice coronam, prius ferream, deinde auream, Bononiæ cõsuetis Cæremoniis, magna cum laude, gloria, triumpho, omniumque gratia & lætitia suscepit.

Germanis autẽ fuit annus ille grauis & molestus, non solũ à metu & periculo belli Turcici, & à sectarum importunis contentiõibus: Verum etiam à duobus malis fatalibus. Quorũ alterum fames erat, & omnium rerum penuria, quanta in hominum memoria nunquam fuerat: Alterum pestis quædam, quæ sudor Anglicanus dicebatur. Malum sane adeo vehemens & lethale, vt intra XXXIII. horas homini sano vitam eriperet, nisi diligentissima cura sudorem illum quibuslibet fomentis euinceret. Non erat ea pestis Germanis prius cognita itaque obierunt multi, priusquam Medici curandi modum adinuenerint. Vinum vero ita fuit acerbũ eo anno, vt præ acredine sua, bibi nõ facile posset, adeoque vile ac insipidum cum tempore factum est, vt neque acetum ex eo fieret, sed ad omnia profus inutile, in vanum effundebatur.

Gravis annus apud Germanos.